

rum, non tamen inde fit, carentiam illius boni fuisse proprie poenam, sed medium quoddam accommodatum ad exequendum ea quæ Dens circa homines disposuerat, ut art. 1 etiam tactum est.

2. *Responsio.* — *Anima Christi de inferno, et corpus de sepulchro simul educta quomodo.* — Secundo, est observandum, quod D. Thomas ait, simul animam Christi eductam fuisse de inferno, et corpus de sepulchro. Nulla enim ratione videtur hoc posse consistere, quia corpus non exivit de sepulchro nisi vivum, atque adeo anima informatum; non potuit autem informari ab anima, et virtute ejus educi de sepulchro, nisi prius vel per unum instans anima in ipso sepulchro fuerit unita corpori. Nam illa unio necessario in aliquo loco facienda fuit; ergo vel in sepulchro, vel extra; si extra sepulchrum, ergo non potuit ab ipsa anima et virtute ejus educi de sepulchro. Quia prius saltem natura debuisset educi; repugnat autem animam prius natura movere corpus quam illi uniatur; debuit ergo unio fieri in sepulchro; ergo necessarium fuit animam prius educi de inferno, et ad sepulchrum adduci, quam corpus inde exire; ergo non potuerat simul educi corpus de sepulchro, et anima de inferno. Respondetur argumentum, mea sententia, convincere aliqua morula vel duratione eductam prius animam de inferno, quam corpus de sepulchro. Hoc vero juxta diversas sententias de motu spiritualium rerum diversimode explicari potest. Suppono enim hic non esse fingenda miracula sine necessitate, sed potius præsuppositis mysteriis ac supernaturalibus operibus, quæ docet fides, in cæteris rebus id servatum esse, quod est magis connaturale, quoad fieri possit. Atque ita sine disputatione et controversia sumo, animam Christi non fuisse simul in duobus locis distantibus; item in uno instanti nostri temporis fuisse iterum corpori unitam. Hæc enim magis connaturalia sunt, neque fuit ulla necessitas illa immutandi. De motu autem animæ separatæ, sicut et Angeli, quidam sentiunt non posse transire de extremo ad extremum, nisi per medium; quod si ita est, necessarium fuit aliquam vel brevissimam moram temporis consumi ab exitu animæ Christi de inferno, usque ad instans in quo fuit in sepulchro corpori unita, et consequenter toto illo tempore prius exivit ipsa de inferno quam corpus de sepulchro. Quod si quis velit hanc sententiam (quæ valde probabilis est) defendere, potest exponere D.

Thomam, cum dicit *simul*, non loqui adeo mathematicè, sed morali modo, id est, non prius exivit anima, quam veniret ad assumendum corpus. Alii vero sentiunt posse animam, sicuti Angelum, transire ab extremo ad extremum sine medio, quod de corporibus gloriosis Darandus et alii affirmant. Quod probabilius erit de anima beata, saltem supernaturali virtute debita ratione beatitudinis, præsertim animæ Christi ratione unionis. Et juxta hanc sententiam tantum per unum instans oportuit animam Christi prius exire de inferno, quam corpus de sepulchro. Nam illudmet instans, quod fuit primum non esse animæ Christi in inferno, fuit primum esse ejus in sepulchro, et in eodem fuit corpori unita, atque immediate post eduxit corpus de sepulchro. Et hoc modo salvatur dictum D. Thomæ in sensu magis rigoroso, quia in eodem instanti in quo anima mota est ab inferno, coepit etiam corpus e sepulchro moveri, unumquodque tamen modo sibi accommodato. Nam si verum est (ut infra videbimus) corpus illud eductum fuisse per medium, penetrando saxum sepulchro impositum, negari etiam non potest quin aliquod tempus consumpserit, priusquam de sepulchro prodiret. Quo toto tempore verum est dicere, prius animam fuisse extra infernum quam corpus extra sepulchrum; et nihilominus possunt dici simul educta, quia toto illo tempore jam corpus educiebatur, modo sibi accommodato, ut dixi.

3. Solutiones argumentorum D. Thomæ sunt faciles. Verba autem illa Christi quæ in solutione ad 3 tractat: *Hodie mecum eris in paradiso*, partim sunt in superioribus exposita, et in sequentibus nonnihil addemus.

ARTICULUS V.

Utrum Christus descendens ad inferos, Sanctos Patres inde liberaverit ¹.

1. *Ad quintum sic proceditur. Videtur quod Christus descendens ad inferos, Sanctos Patres inde liberaverit. Dicit enim Augustinus in epist. ad Evodium* ²: *Illis justis, qui in sinu erant Abraham, cum Christus in inferna descenderet, nondum quid contulisset inveni, a quibus eum secundum beatificam presentiam suæ divinitatis, nunquam video recessisse. Mul-*

¹ 3, d. 22, q. 2, a. 2, q. 1. Et opusc. 2, c. 242.

² Est ep. 99, declin. ad med. illius, tom. 2.

tum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. Non ergo videtur quod Christus Sanctos Patres ab inferis liberaverit.

2. *Præterea, nullus in inferno detinetur nisi propter peccatum. Sed Sancti Patres, dum adhuc viverent, per fidem Christi justificati fuerant a peccato. Ergo non indigebant liberari ab inferno, Christo ad inferos descendente.*

3. *Præterea, remota causa removetur effectus. Sed causa descendendi ad inferos est peccatum quod fuit remotum per passionem Christi, ut supra dictum est* ¹. *Non ergo per descensum Christi ad inferos Sancti Patres sunt de inferno educti.*

Sed contra est quod Augustinus dicit in sermone de Resurrectione ², *quod Christus, quando ad inferos descendit, portam inferni et reclusas confregit, et omnes justos, qui originali peccato astricti tenebantur, absolvit.*

Respondeo dicendum quod (sicut supra dictum est ³) *Christus, descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Per passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solum a peccato, sed etiam a reatu pænæ, ut supra dictum est* ⁴. *Dupliciter autem homines reatu pænæ erant adstricti. Uno modo, pro peccato actuali quod quilibet in sua perna commiserat. Alio modo, pro peccato totius humanæ naturæ, quod a primo parente in omnes originaliter devenit, ut dicitur Rom.*

5. Cujus quidem peccati pænæ est mors corporalis, et exclusio a vita gloriæ (ut patet ex his quæ dicuntur Gen. 2 et 3); nam Deus hominem de paradiso post peccatum ejecit, cui ante peccatum mortem fuerat comminatus, si peccaret. Et ideo Christus descendens ad inferos, virtute suæ passionis ab hoc reatu Sanctos absolvit, quo erant a vita gloriæ exclusi, ut possent Deum per essentiam videre, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, ut in secunda parte dictum est ⁵. *Per hoc autem Sancti Patres detinebantur in inferno, quod eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descendens ad inferos, Sanctos Patres ab inferis liberavit. Et hoc est quod dicitur Zach. 9: Tu vero in sanguine testamenti tui educisti vinctos de lacu,*

¹ Q. 50, art. 6.

² In serm. 2 de Resur., qui est 137 in ord., post med., tom. 10.

³ Art. præc., ad 2 arg.

⁴ Q. 49, art. 3, et q. 50, art. 6.

⁵ 1. 2, q. 3, a. 8.

in quo non erat aqua. Et Coloss. 2 dicitur, quod expolians principatus et potestates, scilicet infernales, auferendo Abraham, Isaac et Jacob, et cæteros justos, traduxit eos, id est, longe ab hoc regno tenebrarum ad cælum duxit, ut gloss. ibidem dicit ¹.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus ibi ² *loquitur contra quosdam, qui aestimabant antiquos justos ante adventum Christi in inferno doloribus pænarum fuisse subjectos. Unde parum ante verba inducta præmittit dicens* ³: *Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam Sanctis fuisse concessum, ut Dominus cum in infernum venisset, a doloribus solverentur; sed quonam modo intelligatur Abraham, in cujus sinum etiam pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus, ego quidem non video. Et ideo, cum postea subdit se nondum invenisse quid descensus Christi ad inferos antiquis justis contulerit, intelligendum est, quantum ad absolutionem a doloribus pænarum; contulit tamen eis quantum ad adeptionem gloriæ, et per consequens solvit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cujus tamen spe magnum gaudium habebant, secundum illud Joann. 8: Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum. Et ideo subdit: A quibus cum secundum beatificam presentiam suæ divinitatis, nunquam video recessisse; in quantum, scilicet, ante adventum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfecte beati in re.*

Ad secundum dicendum, quod Sancti Patres, dum adhuc viverent, liberati fuerunt per fidem Christi ab omni peccato, tam originali quam actuali, et a reatu pænæ actualium peccatorum, non tamen a reatu pænæ originalis peccati, per quem excluderentur a gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ. Sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum a reatu actualium peccatorum, et a reatu originalis, quantum ad exclusionem a gloria; remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi, quia renovantur secundum spiritum, sed non secundum carnem, secundum illud Rom. 8: Corpus quidem mortuum est propter peccatum; spiritus vero vivit propter justificationem.

Ad tertium dicendum, quod statim Christo mortem patiente, anima ejus ad infernum des-

¹ Gloss. int., et ord. simul.

² Loco citato in argum.

³ Est epist. 99, ante med., t. 2.

condit, et suæ passionis fructum exhibuit Sanctis in inferno detentis, quamvis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante, quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

COMMENTARIUS.

Sententia D. Thomæ in hoc articulo et littera ejus est clara, ex iis quæ in proxima disputatione tractata sunt. Solum in solutione ad 3 potest desiderari expositio illorum verborum D. Thomæ: *Statim Christo mortem patiente, anima ejus ad infernum descendit, et suæ passionis fructum exhibuit Sanctis in inferno detentis.* Loquitur enim de fructu passionis, non quocunque, sed de fructu æternæ beatitudinis. Hic enim maxime desiderabatur ab illis Patribus, et fere hic solus illis deerat. Et de hoc fuerat sermo in responsione, et ratione corporis articuli. Inquiri vero potest quomodo intelligendum sit illud, *statim*, an, scilicet, in eodem instanti mortis Christi Sancti Patres fuerint ab ipso illuminati. Sed de hoc postea disputabimus.

ARTICULUS VI.

Utrum Christus aliquos damnatos ab inferno liberaverit¹.

1. *Ad sextum sic proceditur. Videtur quod Christus aliquos damnatos ab inferno liberavit. Dicitur enim Isa. 24: Congregabitur congregatio unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere, et post multos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cæli adoraverant. Ergo videtur quod etiam damnati, Christo descendente ad inferos, sint visitati, quod ad eorum liberationem videtur pertinere.*

2. *Præterea, super illud Zach. 9: Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti victos de lacu in quo non erat aqua, dicit glossa²: Tu eos liberasti, qui tenebantur vincti carceribus, ubi nulla misericordia eos refrigerabat, quam dives ille petebat. Sed soli damnati includuntur carceribus absque misericordia; ergo Christus liberavit aliquos de inferno damnatorum.*

3. *Præterea, potentia Christi non fuit minor in inferno quam in hoc mundo; utrobique*

¹ 3, d. 22, q. 2, a. 2, q. 2; et op. 2, c. 242.

² Gloss. interl., ib.

enim operatus est per potentiam suæ divinitatis. Sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberavit; ergo etiam in inferno liberavit aliquos etiam de statu damnatorum.

Sed contra est quod dicitur Osee 12: Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne; glossa¹: Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo. Sed soli reprobi sunt in inferno damnatorum. Ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno damnatorum liberati.

Respondeo dicendum quod (sicut supra dictum est²) Christus, descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Et ideo ejus descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi conjuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorum, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant, sicut infideles; aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patientis, unde nec a peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.

Ad primum ergo dicendum quod, Christo descendente ad inferos, omnes, qui erant in quacunque parte inferni, sunt aequaliter visitati; sed quidam ad suam consolationem et liberationem, quidam autem ad suam confutationem et confusionem, sicut damnati. Unde ibidem subditur: Et erubescet luna, et confundetur sol, etc. Potest etiam hoc referri ad visitationem qua visitabuntur in die judicii, non ut liberentur, sed ut amplius condemnentur, secundum illud Sophon. 1: Visitabo super viros desolos in sæcibus suis.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur in glossa³: Unde nulla misericordia eos refrigerabat, intelligendum est, quantum ad refrigerium perfectæ liberationis; quia Sancti Patres ab illis inferni carceribus ante Christi adventum non poterant liberari.

Ad tertium dicendum, quod non fuit propter Christi impotentiam, quod non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mundanorum, sed propter diversam utrorumque conditionem. Nam homines quamdiu vivunt possunt ad fidem et charitatem converti, quia in hac vita non sunt ho-

¹ Gloss. interl., ib.

² Art. præced.

³ Posita in argum. 2.

mines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

COMMENTARIUS.

1. *Doctrina D. Thomæ in hoc articulo communis est et clara, quamvis Medina hic quatuor contra illa argumenta objiciat, quæ cuique Theologo (ut dicit) possunt facessere negotium. Sed quarta difficultas, quæ ab eo tangitur, ad materiam pertinet de suffragiis; et quod hoc loco necessarium videtur, attingemus postea. Alia vero tria argumenta sunt eadem omnino quæ D. Thomas proposuit, quæ ipse eisdem verbis repetit et solvit, nulla expositione addita, quia revera in D. Thom. sunt adeo perspicua, ut nulla indigeant.*

2. *Solum circa testimonium illud Isaïæ 24 (quod in solutione primi argum. exponitur): Congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere, et post multos dies visitabuntur, advertendum est hoc testimonio usum fuisse Origenem ad confirmandum suum errorem, inferni pœnas aliquando finitum iri. Sed ex toto discursu illius capituli, et ex verbis consequentibus, constat Prophetam non loqui de visitatione ad consolandum, seu liberandum a pœna, sed ad puniendos seu confundendos peccatores. Nam de hac paulo ante dixerat: Visitabit Dominus super militiam cæli. Ubi Hieronymus: Visitabit (inquit) ægrotantem militiam, secundum illud: Visitabo in virga peccata eorum, et in flagellis iniquitates eorum. Et post alia verba subjungit: Erubescet luna, et confundetur sol. Quæ sunt verba vindictæ et iræ, ut recte hic notavit D. Thomas. Non potest ergo ex hoc loco colligi liberatio aliqua damnatorum. Unde (si exponatur de descensu Christi ad inferos) intelligitur visitasse damnatos, eos convincendo et corripiendo. Et hæc est prima expositio D. Thomæ. Sed non est litteralis, quia neque cum antecedentibus et consequentibus cohæret, neque in toto eo capite fit mentio de hoc mysterio. Magis ergo ad rem videtur secunda expositio, ut ibi sit sermo de visitatione quæ fiet in die judicii, ubi Christus quasi de novo damnatos condemnabit. In toto enim illo capite de ultima mundi consummatione sermo est.*

3. *Solum est difficultas in ipso contextu verborum. Præmiserat enim Propheta: Et erit in die illa, visitabit Dominus super militiam cæli, quæ dies intelligitur esse dies judicii, ut Hieronymus et omnes exponunt. Unde in illo*

intelligitur futurum esse quod statim subditur: Et congregabuntur congregatione unius fascis in lacum, et claudentur in carcere. Ergo illa visitatio, quæ post multos dies futura dicitur, non videtur posse intelligi de visitatione futura in die judicii; sed multo tempore post illam. Propterea Adamus et alii censent illis verbis, et post multos dies visitabuntur, significari potius perpetuitatem ejusdem pœnæ, ac si Propheta diceret, Visitabit Dominus peccatores condemnando illos, et post multos dies, id est, post quodcunque tempus, ac semper visitabit, quia semper puniet. Et hæc est satis commoda expositio. Potest autem retineri expositio Divi Thomæ, dicendo, in verbis illis: Post multos dies visitabuntur, non addi visitationem a priori distinctam, sed explicari eam futuram esse post multos dies; statim enim subditur: Erubescet luna, et confundetur sol, quæ proprie ad diem judicii pertinent, ut Hieronymus exposuit. Cyrillus vero hæc omnia multo aliter explicat, scilicet, de idololatria per Christi adventum tollenda, et de potestate dæmonum per Christum ablata, ipsius virtute ejus quasi in custodiam et carcerem conclusis. Quæ expositio in illo videri potest, late enim eam persequitur.

ARTICULUS VII.

Utrum pueri, qui cum originali peccato decesserant, fuerint a Christo liberati¹.

1. *Ad septimum sic proceditur. Videtur quod pueri qui cum originali peccato decesserant, fuerint per descensum Christi liberati ab inferno. Non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut et Sancti Patres. Sed Sancti Patres sunt ab inferno liberati per Christum, ut supra dictum est². Ergo et pueri similiter per Christum sunt ab inferno liberati.*

2. *Præterea, Apostolus dicit, Rom. 5: Si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. Sed propter peccatum primi parentis, pueri, cum solo originali peccato decedentes, in inferno detinentur. Ergo multo magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.*

3. *Præterea, sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita et descensus ejus*

¹ 3, d. 22, q. 2, art. 2, q. 3. Et op. 2, c. 242.

² Art. 5 hujus quæst.